

ОБГРУНТУВАННЯ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

Основоположним завданням будь-якої держави є забезпечення продовольчої безпеки її населення. Ключову роль у цьому відіграє агропромисловий комплекс. В сучасних умовах розвитку АПК України, провідну позицію щодо забезпечення населення білками тваринного походження, необхідними для збалансованого харчування, займає виробництво продукції птахівництва, як м'ясного так і яєчного напрямків. Саме тому питання економічної ефективності виробництва цієї продукції є надзвичайно актуальними.

У статті розглядаються теоретичні засади визначення економічної ефективності виробництва продукції птахівництва. Авторами проаналізовано основні чинники забезпечення економічної ефективності виробництва цієї продукції та розроблено ряд пропозицій щодо її підвищення в умовах глобалізації ринку та зростання інтенсивності конкурентних відносин, як в середині держави так і за її межами.

Ключові слова: економічна ефективність, птахівництво, глобалізаційні перетворення, конкурентні відносини, конкурентоспроможність продукції, кон'юнктура ринку.

Основополагающей задачей любого государства является обеспечение продовольственной безопасности ее населения. Ключевую роль в этом играет агропромышленный комплекс. В современных условиях развития АПК Украины, ведущую позицию по обеспечению населения белками животного происхождения, необходимыми для сбалансированного питания, занимает производство продукции птицеводства, как мясного, так и яичного направлений. Именно поэтому вопрос экономической эффективности производства данной продукции является чрезвычайно актуальным.

В статье рассматриваются теоретические основы определения экономической эффективности производства продукции птицеводства. Авторами проанализированы основные факторы обеспечения экономической эффективности производства данной продукции и разработан ряд предложений по ее повышению в условиях глобализации рынка и роста интенсивности конкурентных отношений, как внутри государства так и за ее пределами.

Ключевые слова: экономическая эффективность, птицеводство, глобализационные преобразования, конкурентные отношения, конкурентоспособность продукции, конъюнктура рынка.

The fundamental task of any state is to ensure the food security of its population. A key role is played by agriculture. In modern conditions of development of agriculture of Ukraine, leading position to ensure the population of animal protein, necessary for balanced nutrition, poultry production takes as meat and egg directions. That is why the question of economic efficiency of this product is extremely important.

In the article theoretical bases determining the economic efficiency of poultry production. The authors analyzed the main factors ensure the economic efficiency of the product and a number of proposals for its improvement in a globalized market and increasing the intensity of competitive relationship, both within the state and abroad.

Keywords: economic efficiency, globalization conversion, competitive relations, competitiveness, market conditions.

Постановка проблеми. У нинішніх умовах питання підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є першочерговими, оскільки рівень його розвитку визначає стан вирішеності економічних, соціальних і політичних проблем суспільства. У контексті сучасного розвитку вітчизняного сільськогосподарського виробництва птахівництво є однією із галузей, що найдинамічніше розвиваються, і рівень задоволення потреб суспільства у продуктах харчування значною мірою визначається її розвитком.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку, в умовах постійного зростання цін на продовольчі товари, продукти із птиці є найважливішим елементом раціону харчування більшої частини населення України. Цей факт обумовлює потребу модернізації і подальшого інтенсивного розвитку підприємств птахівничого підкомплексу і на цій основі забезпечення підвищення ефективності виробничої діяльності.

Загальне економічне піднесення, яке розпочалося у країні з 1999 р., створило нове соціально-економічне середовище для ведення бізнесу у птахопродуктовому підкомплексі. Розпочався процес відродження старих і створення нових крупних птахівничих підприємств. Вони нарощують обсяги виробництва, розширюють асортимент, отримують прибутки. Покращуються показники забезпечення потреб населення у продукції птахівництва. Однак проблему підвищення ефективності функціонування підкомплексу не можна вважати вирішеною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливої уваги дослідженням питань ефективного функціонування птахівничих підприємств приділено у наукових працях таких вітчизняних вчених-аграрників: Р.І. Буряка, О.І. Даций, Б.А. Мельника, А.М. Стельмашук, І.Н. Топіхи, В.І. Топіхи, Ф.О. Ярошенко та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності виробництва продукції птахівництва в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основних результатів дослідження з елементами новизни. Рентабельність виробництва птахівницької продукції залежить від розміру птахофабрик. Оптимальними вважаються підприємства, які при певній спеціалізації, інтенсивності, досягнутому рівні механізації виробництва і наявності трудових ресурсів забезпечують ефективне поєднання і використання усіх чинників виробництва та одержання максимального обсягу продукції із одиниці корисної площі пташника при найменших затратах праці і засобів виробництва.

Нині на будівництво птахофабрик сучасного типу із енергозберігаючою інноваційною технікою та устаткуванням необхідні великі капітальні вкладення. Тому в умовах обмеження фінансових і матеріальних ресурсів дуже важливо, як введені в дію потужності експлуатуються. Рациональне використання потужностей дозволить птахівничим підприємствам забезпечити рациональну окупність інвестиційних ресурсів, що витрачаються на будівництво нових об'єктів.

Техніко-технологічні чинники пов'язані з удосконаленням технології виробництва продукції. Їх використання у свою чергу сприяє реалізації одного з основних напрямів аграрних перетворень - переходу сільського господарства на індустріальну основу. На економічну ефективність ці чинники діють головним чином через підвищення продуктивності праці, вищі показники виробництва продукції, її якості та безпечності.

Практикою доведена ефективність використання інноваційних розробок на кожному етапі технологічного ланцюга. Так, в індустріальних умовах ведення птахівництва велике значення має використання інноваційних машин, механізмів і технологічного обладнання. Використання сучасних технологій дозволяє у бройлерному виробництві скоротити термін відгодівлі птиці до 35 днів, забезпечити середньодобовий приріст понад 50 грамів при конверсії корму 1,75 кг, і отримати на курку-несучку батьківського стада понад 230 кг м'яса бройлерів у забійній масі; у яєчному виробництві отримати на середньорічну несучку понад 340 яєць при конверсії корму 1,17 кг [1, с. 4] Дослідження підтверджують, що використання системи сучасних машин та обладнання буде тим вище, чим повніше при цьому задовольняються вимоги, що регламентують дотримання нормативних фізіологічних умов життєздатності поголів'я птиці із врахуванням її виду і віку.

Для підвищення ефективності галузі птахівництва необхідно забезпечити комплексну механізацію виробничих процесів. Комплексна механізація дозволяє якнайповніше та ефективно реалізувати генетичний потенціал птиці, виконувати роботу в оптимальні терміни і з хорошою якістю, скорочувати витрати праці і витрат виробництва, не говорячи вже про те, що полегшує працю працівників. Нині скорочення потужності парку основного технологічного устаткування вітчизняних птахівничих підприємств стало однією із причин зниження рівня комплексної механізації технологічних процесів, спаду продуктивності праці в галузі.

Нині на багатьох птахофабриках для утримання курей-несучок промислового стада застосовують клітинні батареї ОБН-1, БКН-3. Для вирощування молодняка птиці застосовується устаткування БКМ -3, КБУ-3. Використання цих клітинних батарей для безпересадочного вирощування і відгодівлі молодняка дозволяє збільшити навантаження на одного працівника до 20 тис голів. Але використання цих типів клітинного устаткування не забезпечує надійність системи кормороздачі і напування. Це пов'язано із трудомісткістю обслуговування, сильним забрудненням напувалок, відсутністю ефективних пристроїв регулювання видачі кормів і нерівномірністю розподілу його у годівницях.

Отже, застаріле клітинне устаткування необхідно замінити більш досконалим устаткуванням, використання яких дозволяє збільшити щільність посадки, знизити витрати праці на одиницю продукції, бій яєць, скоротити витрати комбікормів і електроенергії. Так, порівняння батареї БКН-3 із зарубіжним аналогом – моделлю 808 (фірма «Даймонд Атомейшн» США) матеріаломісткість БКН-3 складає 1,52 - 1,62 кг, а моделі 808 - 1,15 кг на одне птахомісце, щільність посадки в БКН-3 - 19,4 голів на 1 м² площі та 26-27 голів в моделі 808, бій яєць – 3% і 0,9% відповідно. Річний економічний ефект в батареї БКН-3 в 5 разів менше, ніж зарубіжного аналога [2].

Окрім цього, необхідно механізувати сортування та пакування яєць. Нині на більшості птахофабрик встановлені низькопродуктивні машини ЯС-1, МСЯ-1, а на деяких не використовують жодних. Багато зарубіжних фірм давно використовують потокові лінії продуктивності від 4 до 7,2 тис. яєць (наприклад, фірма «Моба» Данія). Робота устаткування усе більш автоматизується і контроль за ним здійснюється за допомогою персональних комп'ютерів, що забезпечує підвищення ефективності виробництва продукції [3, с. 351].

Для здійснення комплексної механізації необхідно забезпечити виробничі процеси висококваліфікованими кадрами, високий рівень організаційно-технологічної дисципліни, впровадження ефективної науково-обґрунтованій організації праці та управління, використання високопродуктивних машин і механізмів, потокова технологія виробництва.

На ефективність промислового виробництва яєць і м'яса птиці значний вплив робить використання сучасних технологій годівлі птиці. Використання збалансованого за всіма поживними речовинами комбікорму у поєднанні з правильним підбором відповідних режимів і техніки годівлі призводить не лише до підвищення продуктивності птиці, але й зниження витрат кормів на одиницю продукції.

Останніми роками ведеться велика робота по пошуку і визначенню ефективності кормових добавок і препаратів, що підвищують конверсію корма, визначенню нижніх меж вмісту поживних речовин у кормах, без зниження нормативної продуктивності.

Так, наприклад використання повноцінного комбікорму престаартера для годівлі добового молодняка дозволяє досягти максимальних приростів у перші 7 тижнів вирощування, одержати ремонтний молодняк з ідеально розвиненою гормональною і ферментативною системами. Крім того, це дозволяє збільшити яєчну продуктивність на 6 яєць за продуктивний період. Використання нового препарату гепатопротектора дозволяє вирішувати проблеми з синдромом жирового переродження печінки і підтримувати продуктивність на високому рівні весь період яйцекладки.

Нині, більшість птахофабрик у зв'язку із високими цінами на промислові корми організували виробництво кормів у власних кормоцехах. Дослідження доводять, що використання раціонів, недостатньо збалансованих за поживними речовинами, і в першу

чергу по обмінній енергії та сирому протеїну, а також незамінним амінокислотам сприяє зниженню продуктивності птиці. Нестача поживних речовин у раціонах можливо дещо зменшити шляхом використання дріжджування кормів, що дозволяє підвищити збереження птиці на 5 %, яйценоскість на 10-12 %, а також збільшує середньодобовий приріст живої маси на 5 г і виводимість яєць - на 8 %. При цьому економія корму досягається на 10-15%. Використання пророщування зерна, дозволяє підвищити вітамінну поживність раціонів. У цьому випадку на 10-15 % знижується енергетична цінність корму, але значно (у 10-20 разів) збільшується вміст вітамінів В2 і Е, що дозволяє підвищити збереження птиці і середньодобовий приріст живої маси бройлерів на 5 %, а виводимість яєць і яйценоскість курей-несучок - на 4-6 % [4].

Досягнення науки і практики свідчать, що використання обмеженої годівлі покращує продуктивні якості птиці. Кількість корму, яку потрібно роздавати в одну годівлі, залежить від фізіологічної потреби у ньому птиці, поголів'я і кратності годівлі. Використання обмеженої годівлі дозволяє не допускати настання ранньої статевої зрілості, збільшує яйценоскість на 5-20%, заплідненість і виводимість яєць - відповідно на 3-16 і 6-10%. При обмеженій годівлі потрібно забезпечити, що весь молодняк повинен мати одночасний доступ до корму, а система напування - забезпечувати потрібну кількість води [5].

Важливе значення на підвищення ефективності виробництва продукції мають чинники, що впливають безпосередньо на активізацію адаптаційних здібностей та імунобіологічної реактивності птиці і, зокрема, біологічні стимулятори різної природи. Також однією із умов підвищення ефективності птахівничої продукції є створення для птиці оптимального місця утримання.

Отже, у сучасних умовах постійного зростання витрат на енергоносії і корми, інноваційний підхід у вирішенні питань технології годівлі і утримання птиці дозволяє птахофабрикам стабілізувати собівартість продукції, отримувати високі виробничі показники і забезпечувати стабільне отримання прибутку.

Важливим чинником, що впливає на ефективність виробництва у промисловому птахівництві, є оновлення номенклатури і асортименту продукції на основі впровадження нового технологічного устаткування, інноваційних інвестиційних проектів.

Птахівничі підприємства, які удосконалюють технологію обробки м'яса птиці і яєць в умовах ринкової конкуренції, є найбільш економічно стійкими. Глибока переробка м'яса птиці розширює вихід асортименту м'ясопродукції до 150–200 видів, підвищує рентабельність виробництва до 25-40%, збільшує оборотність оборотних коштів у 1,2-1,3 разів. Перехід до гнучкої технології переробки птиці в цехах малої потужності дозволяє скоротити виробничі площі і витрати електроенергії у 3,2 рази, використання води - у 7,5 разів [6].

Організаційно-виробничі чинники відрізняються від інших груп чинників малозатратністю їх залучення і, отже, високою ефективністю їх дії на результати господарської діяльності. У ринкових умовах для забезпечення стабільних темпів розвитку при одночасному підвищенні економічної ефективності виробництва необхідно удосконалити форми і принципи побудови економічних взаємовідносин, методів управління і стимулювання. Відповідність змісту господарського механізму ринкової орієнтації дозволяє істотно збільшити кінцеві абсолютні і відносні результати господарської діяльності птахівничих підприємств.

Виробництво на птахівничих підприємствах є складним виробничим процесом: використовуються різні типи обладнання, використовуються різні технології виробництва продукції, а також постійно здійснюються роботи по обслуговуванню виробничого та іншого устаткування.

У зв'язку із цим, система управління господарською діяльністю повинна бути раціональною і направленою на забезпечення повного і ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів з метою поліпшення результатів на усіх етапах виробничого процесу, починаючи з виробництва і закінчуючи реалізацією готової продукції.

Особлива роль у підвищенні ефективності галузі птахівництва належить економічним чинникам: бюджетне фінансування, цінове регулювання, пільгове кредитування, податкова система, амортизаційна політика.

Гнучка амортизаційна політика є одним з найбільш важливих факторів підвищення ефективності птахівництва. Прискорена амортизація дозволяє акумулювати кошти для придбання нової техніки і впровадження прогресивних технологій у короткі терміни. Зарубіжний досвід показує, що економічна роль методів прискореної амортизації полягає у тому, що підприємства АПК інтенсивно нагромаджували амортизаційні суми у перші три - п'ять років експлуатації нової техніки, коли її надійність дозволяє стримувати зростання витрат на ремонт. Це забезпечує їм стійкий фінансовий стан для подальшої експлуатації техніки при нижчих нормах амортизації, але вищих витратах на ремонт.

Серед біологічних чинників величезну дію на ефективність птахівництва мають такі, як покращення птиці на основі селекції, племінної справи, які дозволяють поліпшити генетику птиці, її продуктивність, скороспілість і конверсію кормів. Останніми роками в птахівництві важливу роль відіграє технологія генної інженерії. Наприклад, розшифровка генетико-біологічного потенціалу птиці показало, що в добової курочки закладено 3000 - 3500 фолікулів (майбутніх жовтків яєць), а отримують нині від несучки лише 300 яєць або 10% [7, с. 6].

Для ефективної роботи птахівничих господарств найважливішого значення набуває своєчасне і повне проведення ветеринарних заходів. В умовах відкритості вітчизняного ринку існує реальна загроза занесення до країни особливо небезпечних інфекційних хвороб птиці, поширених за кордоном. Система ветеринарного нагляду має бути спроможною забезпечити проведення якісного контролю і здійснення безперервного епізотологічного моніторингу, мати в своєму розпорядженні сучасні діагностичні тест-системи, можливість широкого впровадження у ветеринарну практику нових методів діагностичних досліджень.

Активне використання соціальних чинників підвищення ефективності птахівництва пов'язане з додатковими вкладеннями ресурсів у перетворення умов праці і життя працівників, які зайняті у галузі птахівництва. Останніми роками внаслідок обмеження державної фінансової підтримки АПК і різкого скорочення капітальних вкладень у соціальну сферу значно погіршилися соціально-побутові умови працівників птахівництва. Заробітна плата працівників зайнятих в сільському господарстві, зокрема в птахівництві, не зважаючи на високий рівень інтенсивності, залишається низькою, порівняно із іншими галузями економіки. Крім того, рівень механізації праці залишається дуже низьким і умови праці не завжди відповідають нормативним вимогам. У цих умовах активне використання соціальних чинників можуть створити нові моральні стимул-реакції для більш продуктивної діяльності. Соціальні стимул-реакції до праці повинні посилюватися матеріальними стимул-реакціями.

Екологічні чинники можуть виступати як активні елементи впливу на економічну ефективність птахівництва. Запровадження маловідходних і безвідходних технологій, що дозволяють максимально і комплексно включати до господарського обороту практично усі сировинні ресурси, які постійно утворюються і накопичуються в птахівничих підприємствах, є новим напрямом підвищення ефективності птахівництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Освоєння сучасних методів маркетингу, збуту і реклами мають величезне значення для підвищення ефективності птахівничих підприємств. Ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить від чітко налагодженої стійкої та своєчасної реалізації виробленої продукції, що пов'язане із вивчення ринку, цінової політики. Без служби маркетингу практично не можливо представити роботу по реалізації продукції. Щоб зайняти міцне місце на ринку птахівницької продукції в умовах конкуренції, необхідно постійно вивчати попит населення з врахуванням його платоспроможності, рівня реалізаційної ціни, наявності товарів конкурентів.

Література

1. Мельник В. О. Ефективність утримання курей батьківського стада бірківської м'ясо-яєчної популяції в кліткових батареях і на підлозі в умовах неопалюваних пташників / В. О. Мельник // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. / ІІ УААН. – Х., 2007. – Вип. 59. – С. 79-85.
2. Технологія виробництва продукції тваринництва: Підручник / О. Т. Бусенко, В. Д. Столюк, О. Й. Могильний та ін.; За ред. О. Т. Бусенка. – К.: Вища освіта, 2005. – 496 с.
3. Хорунжий М. Й. Система оцінки ефективності агропромислового виробництва // Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія. У 2-х т. / За ред. П.Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Т. Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2001. – Т. 2. – С. 63-67.
4. Шевченко М. Вітчизняне обладнання. Позитивні аспекти та проблеми вдосконалення // Сучасне птахівництво. – 2004. – № 4. – С. 14-16.
5. Интенсификация и эффективность птицеводства / Н. Чуприна // международ. сельск. журнал. – 2009. – № 1. – С. 41-42.
6. Минів Р. М. Ефективність виробничо-господарської діяльності птахівничих підприємств Львівщини / Р. М. Минів // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 52-57.
7. Крисанов Д. Ф. Формування збалансованого аграрного ресурсного потенціалу і підвищення ефективності виробництва / Матеріали дванадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 25-26 лютого 2010. – К., 2010. – С.399-403.